

ПОНЯТТЯ ІНСТИТУТУ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Шульга Є., аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України

У статті розглядається визначення поняття інституту адміністративної відповідальності за порушення водного законодавства, дається його тлумачення.

Ключові слова: охорона водних ресурсів, адміністративна відповідальність, адміністративні стягнення, адміністративна відповідальність за порушення водного законодавства.

Шульга Е. ПОНЯТИЕ ИНСТИТУТА АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НАРУШЕНИЕ ВОДНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА / Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Украина

В статье рассматривается определение понятия института административной ответственности за нарушение водного законодательства, дается его определение.

Ключевые слова: охрана водных ресурсов, административная ответственность, административные взыскания, административная ответственность за нарушение водного законодательства.

Shulga E. CONCEPT OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY INSTITUTE FOR VIOLATION OF WATER LEGISLATION / National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine

In the article author search a definition of administrative responsibility for illegal use of water resources, also propose his own vision on a existing conception solving this science problem.

Key words: protection of water resources, administrative responsibility, administrative penalties, administrative responsibility for violation of water legislation.

Мета цієї статті полягає у визначенні поняття інституту адміністративної відповідальності за порушення водного права, адже, поки немає наукового визначення того чи іншого поняття, немає чіткого розуміння його сутності.

Відповідно до преамбули Водного Кодексу України всі води (водні об'єкти) на території України є національним надбанням народу України, однією з природних основ його економічного розвитку і соціального добробуту. Водні ресурси забезпечують існування людей, тваринного і рослинного світу і є обмеженими та уразливими природними об'єктами. В умовах нарощування антропогенних навантажень на природне середовище, розвитку суспільного виробництва і зростання матеріальних потреб виникає необхідність розробки і додержання особливих правил користування водними ресурсами, раціонального їх використання та екологічно спрямованого захисту.

Проблеми адміністративної відповідальності за порушення норм водного законодавства накопичувалися десятки років. Проте, дана проблема досить довго залишалася поза увагою вчених-адміністративістів.

Завданням водного законодавства є правове регулювання суспільних відносин із метою забезпечення збереження, науково обґрунтованого, раціонального використання вод для потреб населення і галузей економіки, відтворення водних ресурсів, охорони вод від забруднення, засмічення та вичерпання, запобігання шкідливим діям вод та ліквідації їх наслідків, поліпшення стану водних об'єктів, а також охорони прав підприємств, установ, організацій і громадян на водокористування [1, 7]. Отже, виникає цілком природна потреба охорони водних ресурсів від їх забруднення, засмічення та порушення водоохоронного режиму на водозборах.

Забруднення навколишнього природного середовища наразі досягло рівня, при якому спостерігається його істотний вплив на здоров'я населення, в особливості молодого покоління. Уже кілька років поспіль кількість смертей переважає кількість народжень. Це несе в собі загрозу вимирання і біологічно-генетичної деградації Українського народу.

За світовими нормами поверхневі водні ресурси України оцінюються як невеликі - близько 1 тис. м³/рік на одного жителя [1, 1]. Вони дуже нерівномірно розділені по території країни. До того ж у водні об'єкти промислові та сільськогосподарські виробництва скидають значну кількість неочищених і недостатньо очищених стічних вод та відходів. Протягом 1991-1999 рр. скид забруднених вод у річки і водойми зменшився, як зменшився і забір води. Однак якість річкових вод істотно не поліпшилася [1, 1]. Це дуже тривожний факт, який свідчить про порушення екосистем і різке зменшення відновлювальної спроможності річок.

Проблема екологічного стану є актуальною для всіх водних об'єктів України. Особливе місце посідає Дніпро-це близько 80% водних ресурсів країни. Він забезпечує водою 32 млн. населення та дві третини господарського потенціалу країни [1, 1]. Верховна Рада України ще 27 лютого 1997 р. затвердила Національну програму екологічного оздоровлення басейну Дніпра та поліпшення якості питної води [1, 1]. Однак через обмеженість фінансування відчутних змін не відбулося. Екологічна ситуація в басейні Дніпра надзвичайно складна. Водосховища на Дніпрі стали акумуляторами забруднюючих речовин, у тому числі і радіоактивних.

Наразі все актуальнішим стає пророцтво індіанців: “Лише тоді, коли загине остання ріка, біла людина зрозуміє, що гроші не можна їсти”.

Законодавством України, зокрема Кодексом про адміністративні правопорушення України а також Законом України “Про охорону навколишнього природного середовища” визначено чіткий перелік дій, які віднесені до категорій правопорушень в галузі охорони і використання вод, це: порушення права державної власності на води; порушення правил охорони водних ресурсів; порушення вимог щодо охорони територіальних і внутрішніх морських вод від забруднення і засмічення; порушення правил водокористування; пошкодження водогосподарських споруд і пристроїв; невиконання обов'язків по реєстрації в судових документах операцій з шкідливими речовинами і сумішами [2, 32-34].

Саме на охорону прав та свобод громадян, встановленого правопорядку, попередження правопорушень, повагу прав, честі та гідності, а також відповідальності перед суспільством і спрямована адміністративна відповідальність, зокрема за порушення водного законодавства.

Адміністративна відповідальність є дійовим засобом охорони навколишнього природного середовища, його об'єктів та ресурсів, а також життя та здоров'я громадян. Переваги цього виду юридичної відповідальності полягають насамперед у спрямованості на попередження та недопущення заподіяння значної шкоди навколишньому природному середовищу та життю і здоров'ю людини, а також в оперативності реагування на правопорушення, що особливо важливо у сфері охорони довкілля [3, 302].

Адміністративна відповідальність є найбільш розповсюдженим видом юридичної відповідальності, котру застосовують за порушення норм водного законодавства. Нормативною базою застосування адміністративної відповідальності є Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” та Кодекс про адміністративні правопорушення України та Водний кодекс України.

За визначенням Рябова А.А. [4, 33], існує 6 основних відмінних рис, що якісно характеризують адміністративну відповідальність. З деякими можна погодитись, з іншими – лише частково. Так, вірно те, що адміністративно-правова відповідальність направлена на боротьбу з правопорушеннями, не спричиняють великої суспільної небезпеки. Ці правопорушення в юридичній літературі отримали назву проступків.

Викликає сумнів теза про те, що адміністративна відповідальність головним чином застосовується до осіб, недобросовісно або необережно виконуючих свої службові обов'язки. Частіше за все, на його думку, виступають посадові особи підприємств, установ, організацій, відповідальні за належне використання природних об'єктів.

Рябов А.А. вважає, що адміністративно-правова відповідальність, як правило, не пов'язана з відшкодуванням винним завданої шкоди і не супроводжується відстороненням порушника від роботи. Це безсумнівно надає певні переваги [4, 77].

Четверту та п'яту ознаку, раціонально об'єднати, оскільки цей вид відповідальності використовується нерідко в сполученні з мірами суспільного впливу, а також в деяких випадках може бути заміненим останнім [4, 79]. Розглянуті особливості адміністративно-правової відповідальності в сукупності зі спрощеним порядком застосування свідчать про її великі переваги в запобіганні водних правопорушень, своєчасному та дієвому покаранню власників та користувачів, винних у порушенні водного законодавства.

Адміністративні стягнення за екологічні правопорушення, як вже зазначалося, становлять закріплені Кодексом про адміністративні правопорушення України, а також передбачені іншими законодавчими актами стягнення. Так, відповідно до ст.24 КпАП України за відповідні

правопорушення можуть накладатися такі адміністративні стягнення: попередження, штраф, оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; позбавлення спеціального права, наданого даному громадянинуві; виправні роботи; адміністративний арешт.

Отже, не викликає сумнівів необхідність визначення поняття адміністративної відповідальності. Різні вчені, досліджуючи дане поняття приходили до таких висновків:

Так, Лук'янець Д.М. визначає адміністративну відповідальність, як відносини, що виникають між органами виконавчої влади і фізичними або юридичними особами (за умов відсутності між ними відносин службового підпорядкування) з приводу вчинених останніми протиправних діянь, передбачених законодавством, що полягають у застосуванні до них адміністративних стягнень у визначеному законом порядку [5, 34-35].

За визначенням Колпакова В.К., адміністративна відповідальність – це специфічне реагування держави на адміністративне правопорушення, що полягає в застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законодавством стягнення до суб'єкта правопорушення [6, 289].

На думку Битяка Ю.П., Гаращука В.М., Дьяченко О.В. та інших вчених, адміністративна відповідальність – це накладення на правопорушників загальнообов'язкових правил, які діють у державному управлінні, адміністративних стягнень, що призводять цих осіб до обтяжливих наслідків матеріального чи морального характеру [7, 170].

Шкарупа В.К., Коваль М.В., Савчук О.П., а також інші вчені вважають, що адміністративною відповідальністю є конкретний вид юридичної відповідальності, що встановлений чинним законодавством, обов'язковою формою негативної реакції держави в особі її уповноважених органів (посадових осіб) на протиправні діяння, що мають характер правопорушень [8, 131].

Більш слушною вважається думка Колпакова В.К. та Кузьменко О.В. щодо поняття адміністративної відповідальності, що визначається як засіб захисту суспільних відносин шляхом виконання суб'єктом проступку примусово застосованих до нього заходів впливу за процедурою, передбаченою КУпАП [6, 289].

Узагальнюючи викладені погляди щодо визначення поняття адміністративної відповідальності, визначаємо її як несення суб'єктом, що вчинив адміністративний проступок, застосованих до нього примусово за визначеною процедурою, відповідно до законодавства, адміністративних санкцій, встановлених державою, котрі реалізуються спеціально уповноваженими суб'єктами адміністративної юрисдикції, з метою покарання винного, попередження правопорушень, а також відновлення та захисту суспільних відносин.

Важливою особливістю адміністративної відповідальності за водні правопорушення є те, що вона одночасно поєднує в собі адміністративні та водно-правові чинники в змісті таких правовідносин. Тож дані правовідносини виникають на основі, перш за все, норм водного права, які встановлюють певні правила поведінки та формулюють заборони неправомірної поведінки осіб стосовно водних об'єктів.

Водно-правове підгрунття деяким чином впливає на всі елементи адміністративно-деліктних відносин, такі як: особливі підстави виникнення правовідносин відповідальності – юридичний факт вчинення водного адміністративного правопорушення; заходи відповідальності (загальнопоширені та специфічні); спеціальний суб'єкт адміністративної юрисдикції; порядок застосування стягнень.

Можна впевнено відзначити, що особливими рисами адміністративної відповідальності за водні правопорушення є: специфічний характер даних правовідносин, що утворюється внаслідок поєднання водно-правових та адміністративних чинників у змісті цього правового явища, і, особливі підстави виникнення правовідносин адміністративної відповідальності – водне правопорушення.

Аналіз ознак загальної адміністративної відповідальності дає підстави стверджувати, що інституту адміністративної відповідальності за водні правопорушення притаманні певні ознаки, а саме:

- 1) вона настає при порушенні норм водного права, до того ж тих, що встановлені законодавством як склади адміністративних проступків і за які встановлена адміністративна відповідальність;
- 2) суб'єктами є особи, що порушили загальнообов'язкові правила, встановлені для всіх громадян, незалежно від того, чи є вони власниками водних ресурсів, користувачами, третіми особами;
- 3) суб'єктами, що мають право притягати до адміністративної відповідальності, є спеціально уповноважені органи публічної влади, їх посадові особи;
- 4) суб'єктом, що притягається до адміністративної відповідальності за водні правопорушення, є особа, у якої немає стійких організаційних зв'язків із суб'єктами примусу;
- 5) за проступки у сфері водних відносин на винних осіб накладаються адміністративні стягнення з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, у душі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим порушником, так і іншими особами.

Враховуючи вищезазначені ознаки, адміністративну відповідальність за порушення водного законодавства можна визначити як понесення суб'єктом, що вчинив адміністративний проступок у сфері водних відносин, примусово застосованих до нього за спеціально визначеною процедурою заходів адміністративно-правового впливу, встановлених державою і реалізованих спеціально уповноваженими органами чи посадовими особами з метою охорони водних прав відносин, попередження правопорушень, виховання та покарання винної особи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стан водних басейнів України, Детальна інформація. Сатановська Тетяна. Ст. 1 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://referaty.com.ua/ukr/details/352/1/>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення / Законодавство України про адміністративну відповідальність / Збірник нормативних актів. К.: Юрінком Інтер, 2003. – 368 с.
3. Шемшученко Ю.П. Екологічне право України: Академічний курс: Підручник.-Е40 Друге видання / За заг. ред. Ю.С. Шемшученко. – К.: ТОВ «Видавництво»Юридична думка», 2008р. – 720 с.
4. Рябов А.А. Охрана права государственной собственности на землю и права землепользования в СССР / Рябов А.А. – Издательство Казанского университета, 1976 г. С. 97-98.
5. Лук'янець Д.М. Підстави адміністративної відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності: дис. канд. юр. наук.: 12.00.07 / Лук'янець Дмитро Миколайович / Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К., 2000. – С 34-35.
6. Колпаков В. К. Адміністративне право України: Підручник / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
7. Адміністративне право України: Підручник / Битяк Ю.П., Гаращук В.М., Дьяченко О.В. та ін.; за ред. Ю.П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
8. Адміністративне право України: Конспект лекцій / Шкарупа В.К., Коваль М.В., Савчук О.П., Самофалов Л.П., Мацелик М.О. – Ірпінь: Нац. акад. Держ. Податкової служби України, 2005. – 248 с.